

ข้อคิดจากประสบการณ์การเรียนการสอน ภาษาอังกฤษ

อัญชลี ชยานุวัชร

ภาษาอังกฤษคือยาขมหม้อใหญ่ของนักเรียนไทยจำนวนมาก เพราะภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศที่ผู้เรียนไม่ให้ความสำคัญนักเรียนส่วนใหญ่จึงไม่ตั้งใจเรียน และเมื่อเรียนไปแล้วก็ไม่ได้มีโอกาสนำไปใช้นอกห้องเรียน อีกทั้งมีกฎเกณฑ์มากมายที่ต้องท่องจำ ครูผู้สอนจำนวนมากไม่น้อยดูแลและเข้มงวดจนทำให้ผู้เรียนเกลียดกลัวภาษาอังกฤษไปเลย ที่เรียนได้เก่ง จะเก่งกฎต่าง ๆ สามารถจำได้แม่นยำ หากแต่เวลาพูดกลับพูดไม่ได้ดี เพราะไม่สามารถจะนำความรู้มากมายมหาศาลที่ตนมีมาใช้สื่อสารให้เกิดผลลงจะเหมือนผู้เขียนตอนอยู่ชั้นประถม สมัยนั้นต้องเรียนวิชาดนตรีเป็นวิชาบังคับ จำได้ว่ายังไม่รักกรักชอบเพลงอะไรก็ต้องเรียนดนตรี และไม่ได้เรียนร้องแบบคาราโอเกะที่สนุกสนานเหมือนในสมัยนี้ มีการเรียนเขียนตัวโน้ตดนตรี หัดขีดเส้นให้สวย เขียนหัวตัว โด เร ให้สวย เป็นต้น ถ้าเขียนตัวโน้ตไม่สวยก็ต้องเขียนแล้วเขียนเล่าจนกว่าจะเข้ามาตรฐาน แถมคุณครูยังสอน (แกมบังคับ) ให้ผู้เขียน ต้องบอกให้ได้ว่าเขียนอย่างไร ทั้ง ๆ ที่ผู้เขียนยังไม่เข้าใจอะไรดี คงจะต้องเรียกว่าเป็นเด็กหัวขำทางด้านดนตรี จำได้ว่าคุณครูสอนทั้งชั้นไปพร้อม ๆ กัน บางคนหัวไวไปได้เลย แต่ยังมีอีกกลุ่มหนึ่งที่คุณครูต้องเข็นแล้วเข็นอีก สุดแสนจะทน ในที่สุดก็ไม่รักดนตรีอีกต่อไป

ความรู้สึกนี้เทียบได้กับความรู้สึกของสุดา (นาม

สมมุติ) ในกรณีศึกษาเกี่ยวกับผู้ที่เรียนภาษาอังกฤษอ่อนของผู้เขียนในปีการศึกษา 2535 สุดาบอกว่าไม่เคยเข้าใจภาษาอังกฤษจริง ๆ รู้แต่ว่าคำตอบที่ถูกน่าจะเป็นอย่างนั้น หรือน่าจะเป็นอย่างนี้ ไม่เคยมีสักครั้งเลยที่ความเข้าใจจะแจ่มกระจ่าง ใช้การเดา ๆ ไปทุกครั้ง เมื่อผู้เขียนถูกเกณฑ์ไปเป็นกองเป่าหีบเพลงปากในการสวนสนามในงานกีฬาประจำปีผู้เขียนเป่าเพลงวันเผด็จศึกได้แต่ก็ไม่ดี ในใจมีความกังขาอยู่ตลอดเวลาว่าที่เราเป่าออกมาเป็นเพลงนี้ได้ คุณภาพของเสียงเพลงเป็นอย่างไร ความรู้ของเราถูกต้องแล้วหรือยัง คุณครูก็ไม่เคยเรียกเราไปสอนเดี่ยวสักที นักเรียนก็ไม่เคยถูกแบ่งกลุ่มให้ช่วยสอนซึ่งกันและกัน คาดว่าผู้เรียนภาษาอังกฤษคงจะประสบปัญหาแบบเดียวกัน ถึงได้มีนักเรียนจำนวนมากเป็นไม้เบื่อไม้เมากับภาษาอังกฤษ

จริง ๆ แล้วที่เรียน ๆ สอน ๆ กันมา ผู้เรียนจำได้บ้างไม่ได้บ้าง เพราะเราขาดการฝึกฝนอย่างจริงจัง พอออกมานอกห้องเรียนแล้ว สภาพแวดล้อมไม่เอื้ออำนวยต่อการเรียนการสอนภาษาอังกฤษเลยเรายังคงพูดภาษาไทยกันทั้งในและนอกห้องเรียนแทบจะตลอดเวลา

เมื่อผู้เรียนไปสอนภาษาอังกฤษชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายที่ประเทศบรูไน มีโอกาสเปลี่ยนบรรยากาศ คือแทนที่จะใช้ภาษาไทยสอนภาษาอังกฤษ กลับต้องใช้ภาษาอังกฤษเพียงอย่างเดียว ผู้เขียนอึดอัดใจอย่างมากในครั้งแรก เพราะต้องเตรียมตัวมาก แทบจะต้องเตรียม

บทพูดอย่างละเอียดสำหรับชั่วโมงสอนแต่ละครั้งไม่ว่าจะเป็นคำศัพท์ใด ส่วนวนภาษาอังกฤษใด ๆ เราก็ต้องใช้ภาษาอังกฤษอธิบายทั้งสั้นไม่สามารถหันกลับไปหาภาษาไทยได้คนที่บรูในพูดเฉพาะภาษามาเลยกับภาษาอังกฤษปีแรกหนักที่สุด ปีต่อ ๆ มากก็เริ่มชิน และในที่สุดผู้เขียนสามารถสอนหนังสือโดยใช้ภาษาอังกฤษได้อย่างสบาย สู้กับเพื่อนร่วมแผนกที่เป็นชาวอังกฤษ อินเดีย และฟิลิปปินส์ได้

ครั้งหนึ่ง เมื่อเดินผ่านห้องนักเรียนชั้นเล็กกว่า ได้ยินครูพื้เมืองชาวบรูในสอนภาษาอังกฤษโดยใช้ภาษามาเลยสอน ฟังดูแล้วรู้สึกแปลก ๆ ที่ว่าเขาสอนวิชาภาษาอังกฤษ แต่นักเรียนได้ยินแต่ภาษามาเลยของครู จึงสรุปเอาเองว่า เราฟังเขาแล้วรู้สึกแปลก เพราะตัวเราออกมามองดูจุดนั้นจากภายนอก ทั้ง ๆ ที่ตอนที่สอนอยู่ที่จุกพาก่อนไปประเทศบรูใน ไม่เคยตระหนักในเรื่องนี้ไม่เคยเห็นตัวเองประหลาดที่ใช้ภาษาไทยสอนภาษาอังกฤษตั้งแต่นั้นมาแม้จะกลับมาแล้วผู้เขียนจะพยายามไม่ใช้ภาษาไทยในการสอน

ที่คณะนิติศาสตร์เมื่อปี 2534 ผู้เขียนสอนรายวิชาภาษาอังกฤษเฉพาะของคณะ นิสิตในกลุ่มที่สอนเป็นนิสิตที่ไม่สามารถลงทะเบียนเรียนกลุ่มอื่นได้ จึงจำใจต้องเข้าเรียนในกลุ่มที่ผู้เขียนสอนนิสิตส่วนใหญ่ของกลุ่มนี้เรียนอ่อนมาก ผู้เขียนได้ทำตามปณิธานที่ตั้งใจไว้ คือพูดภาษาอังกฤษในการสอนตลอดเวลาและพูดด้วยความเร็วปกติ คือ ไม่มีการพูดช้าลงอย่างตั้งใจ เพราะครั้งหนึ่งเคยได้ฟังฝรั่งพูดภาษาอังกฤษอย่างช้า ๆ หวังว่าจะทำให้ทุกคนเข้าใจ กลับกลายเป็นว่าฟังไม่รู้เรื่องเลย เพราะผิดธรรมชาติไปมากเหมือนเทพที่ยืดยานไปแล้ว นิสิตคณะนิติศาสตร์ทนเก็บความอึดอัดใจไว้เพียงสองสามชั่วโมง และแล้วก็มีตัวแทนที่เพื่อนส่งมาพบอาจารย์บอกว่า “อาจารย์ครับ อาจารย์พูดเร็วมาก พวกผมตามไม่ทัน” ผู้เขียนรู้ทันทีว่ามีปัญหาเสียแล้ว แต่ขมใจบอกนิสิตว่า “ฟังครูไปก็แล้วกัน เดี่ยวก็รู้เรื่องเอง” สังเกตดูว่านิสิตไม่ค่อยจะพอใจนัก จนเกือบจะสิ้นเทอม จึงได้ถามนิสิตว่าตอนนี้เป็นอย่างไกันบ้าง รู้เรื่องดีหรือยัง

นิสิตทุกคนตอบว่า “ไม่มีปัญหาแล้ว” ทำให้ผู้เขียนรู้สึกปลื้มใจเป็นอันมาก

ก็ได้บอกให้นิสิตทบทวนฟังผู้เขียนไปเพราะมีความเชื่อว่าผู้เรียนต้องปรับหูของตนให้ฟังภาษาอังกฤษให้ออก ผู้เขียนเองเมื่อไปอยู่ประเทศบรูในใหม่ ๆ จำต้องดูหนังทีวีที่ไม่มีคำบรรยายภาษาไทย ต้องใช้ความพยายามทุกอย่างที่มีเพื่อฟังหนังทีวีที่ดูให้ออกจึงจะได้รสชาติแรก ๆ ฟังรู้เรื่องน้อยทั้ง ๆ ที่เป็นครูสอนภาษาอังกฤษเอง ในที่สุดความพยายามก็เป็นผล หลังจากที่ฟังรู้เรื่องบ้างไม่รู้เรื่องบ้าง มาระยะหนึ่ง เสียงภาษาอังกฤษกลับฟังชัดเจนทุกคำ แต่แล้วเมื่อกลับมาเมืองไทยอีกครั้ง สภาพแวดล้อมก็ทำให้หูช้ำเกียจ เราเลือกที่จะดูหนังพากย์ไทยถึงแม้ว่าจะมีเสียงภาษาอังกฤษให้รับฟังได้เวลามีตัวภาษาไทยวิ่งอยู่บนจอก็ดูตัวหนังสือมัน ๆ แทน ทำให้พลังการฟังลดลงไปกว่าเดิม โชคดีตรงที่ว่าเมื่อปรับหูไปรับฟังภาษาอังกฤษได้ชัดเจนขนาดนั้นแล้ว เรียกว่าผ่านจุดปรับไปได้อย่างถาวร เพราะฉะนั้นผู้เรียนทุกคนน่าจะได้รับการพัฒนาไปจนถึงจุดปรับถาวรนี้

ข้อสังเกตเกี่ยวกับการที่ครูแปลข้อความที่อ่านเป็นภาษาไทยอีกครั้งหลังจากที่อธิบายเป็นภาษาอังกฤษแล้ว โดยหวังว่าผู้เรียนจะได้เข้าใจเรื่องได้สมบูรณ์ที่สุดนั้น Elaine Wylie จาก Griffith University, Australia ได้กล่าวจากประสบการณ์ของตน ผู้เรียนจะไม่ฟังคำอธิบาย ภาษาที่ใช้สอน แต่จะรอฟังเมื่อครูแปลเป็นภาษาแม่ และสิ่งนี้จะกลายมาเป็นนิสัย เพราะผู้เรียนจะไม่พยายามฟังอีกต่อไปเนื่องจากครูผู้สอนได้แสดงให้เห็นเป็นนัยสำคัญว่าเมื่อไหร่ถึงตอนสำคัญจะแปลให้ฟัง

คนไทยส่วนใหญ่ขาดความมั่นใจในการพูดภาษาอังกฤษ โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อหน้าคนไทยด้วยกัน เพราะเราเน้นเรื่องการออกเสียงและความถูกต้องมากเกินไป ครูผู้สอนไม่มั่นใจว่าตนจะเป็นต้นแบบที่ดี จึงไม่พยายามใช้ภาษาอังกฤษส่วนผู้เรียนกลัวจะพูดผิดต่อหน้าเพื่อน ๆ เกรงจะขายหน้า จึงไม่พยายามใช้ภาษาอังกฤษ สุดา (ในกรณีศึกษาที่ได้กล่าวถึงในตอนต้น) กล่าวว่า “รู้สึกอิจฉาชาวฟิลิปปินส์” สุดาปรารถนาเพียงพูดได้เช่นนั้น

เพราะใช้สื่อสารได้อย่างดีแล้ว สิ่งที่สุดตาพูดถึงคือความรู้สึกที่เกิดขึ้นเมื่อเป็นนักกีฬาเทควันโดทีมชาติไทยไปเข้าแข่งขันกีฬาซีเกมส์ครั้งที่แล้วที่ฟิลิปปินส์ ความคิดของสุดาตรงกับที่ โสภณ องค์กรการ ผู้ช่วยผู้จัดการหนังสือพิมพ์เดอะเนชั่นกล่าวไว้ในการสัมมนาระดับชาติประจำปี 2537 เรื่องการใช้สื่อต่าง ๆ ในการสอนภาษาอังกฤษ ที่จัดโดยสถาบันภาษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โสภณยกเรื่องพ่อสอนลูกไว้ว่า “ลูกเอ๋ย ถ้าได้ยินใครพูดภาษาต่างประเทศที่มีสำเนียง จงระลึกไว้เสมอว่าเขาผู้นั้นพูดได้มากกว่าหนึ่งภาษา”

ดังนั้นครูสอนภาษาอังกฤษควรคิดว่าภาษาอังกฤษไม่ใช่ภาษาของเจ้าของภาษาเท่านั้น ภาษาอังกฤษเป็นภาษาของคนทั้งโลกไปแล้ว โดยเฉพาะในยุคโลกาภิวัตน์ จุดประสงค์หลักของการเรียนภาษาอังกฤษคือการนำภาษาไปใช้เพื่อการสื่อสาร ความคล่องแคล่วในการใช้ภาษา จึงควรมีความสำคัญมากกว่าความถูกต้องแบบหลักไวยากรณ์ร้อยเปอร์เซ็นต์เพียงอย่างเดียว ถ้าครูเน้นเรื่องความถูกต้องเพียงอย่างเดียวผู้เรียนจะไม่กล้าแสดงออกเพราะกลัวผิด ผู้เขียนเคยเจอคนไทยหลายคนสมัยที่อยู่ทีบรูไน แต่ไม่เคยมีใครสักคนเดียวที่ยอมพูดภาษาอังกฤษกับคนต่างชาติต่อหน้าผู้เขียน เคยถามเขาว่า “ไม่พูดภาษาอังกฤษอย่างนี้มาอยู่บรูไนไม่ลำบากหรือ” คนเหล่านั้นตอบว่า “พูดพอได้ครับพี่ แต่ผมไม่

กล้าพูดต่อหน้าคนไทยด้วยกัน อายุ กลัวพูดผิด” สรุปว่า คนไทยเหล่านั้นสามารถสื่อสารได้และสามารถเอาตัวรอดได้ในต่างประเทศทั้ง ๆ ที่พูดภาษาอังกฤษได้ไม่สมบูรณ์แบบ

ที่กล่าวมานี้ไม่ได้หมายความว่าให้ครูผู้สอนภาษาอังกฤษเลิกสนใจความแม่นยำ หากแต่จะอย่างไรให้ผู้เรียนภาษาอังกฤษมีความกล้าใช้ภาษาอังกฤษในความรู้เท่าที่ตนมี ให้ความสำคัญการสื่อสารเป็นภาษาอังกฤษเท่า ๆ กับกฎเกณฑ์ของภาษาอังกฤษ สำหรับครูที่คิดว่าตนจะต้องเป็นแบบอย่างที่ถูกต้องเพียงอย่างเดียวนั้น คงจะทราบว่ามีผู้ฝึกสอนกีฬาที่ดี ๆ มีจำนวนไม่มากที่เคยเป็นนักกีฬาชั้นแนวหน้ามาก่อน ครูสอนภาษาอังกฤษก็เช่นกัน ไม่จำเป็นต้องมีระดับความเก่งทางด้านภาษาเป็นเลิศ หากแต่จะต้องรู้เทคนิคและกลยุทธ์ในการพัฒนาความสามารถของผู้เรียนเป็นอย่างดี สุดา (ในกรณีศึกษาที่ได้กล่าวถึงในตอนต้น) กล่าวว่า อยากให้ครูสอนภาษาอังกฤษบอกกลยุทธ์ในการเรียน และให้ชี้จุดอ่อนจุดแข็งของตน จะได้ปรับปรุงจุดอ่อนให้ดีขึ้น สุดาเห็นว่าไม่มีความแตกต่างระหว่างอาจารย์ชาวไทยและชาวต่างประเทศ จึงน่าจะสรุปได้ว่าเราควรพอใจที่ได้เป็นผู้ชี้แนะให้ผู้เรียน เพราะเรารู้มากกว่าผู้เรียน แทนที่จะคิดว่าเราจะต้องเป็นให้ได้อย่างเจ้าของภาษาเสียก่อนจึงจะสอนผู้เรียนได้โดยไม่อายใคร